

پہ یامہ کانی حہق و نوور

پہ یامی پینجہم

﴿ ہاوسہ نگی راگرتن لہ باوور بوون بہ غہ یبدا ﴾

د انہر

الشَّيْخُ عَبَّاسُ السَّيِّدِ فَاضِلُ السَّيِّدِ عَلِيٍّ
الْحَسَنِيِّ الْقَشْبَنَدِيِّ

ووور گپرانسی

مُحَمَّدُ عَبْدُ اللَّهِ الْبُرْزَنْجِي

دانەر : شیخ عەبباس سەید فازل حەسەنی

وەرگیژ: محمد عبد اللہ بەرزنجی

کۆمپیتەر :

بەرگ :

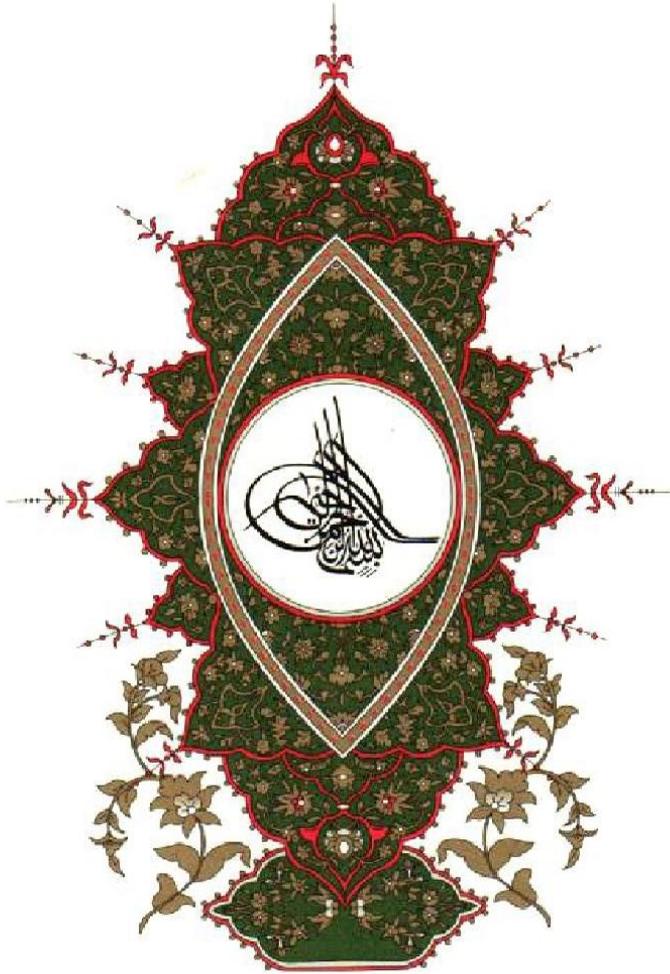
چاپی : یەكەم

تیراژ :

شوینی چاپ :

ئەمە مولکی هەموو موسلمانیکە ، مافی لە چاپدانە وەشی بو گشتیان

رێییدراوہ .

بسم الله الرحمن الرحيم

الموازنة بعقيدة الغيب

﴿په پامی هاوسه نگي راگرتن له باوهر بوون به غه پيدا﴾

الحمد لله الفتح وحده، العيم الخبير، القائل ((وما هو على الغيب
بضنين))^(۱)، وصلاة والسلام على عبده وحبيبه النبي الأمي، فاتح باب العلم
وعين اليقين، خاتم الأنبياء والمرسلين - عليه وعليهم اجمعين، وعلى آل بيته
وأصحابه وأتباعه - أهل الصدق والصفاء والوفاء - وسلم وبارك إلى يوم الدين
يا رب العالمين.

خوای گه وره ته فه رموی: ((وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها إلا هو
ويعلم ما في البر والبحر وما تسقط من ورقة إلا يعلمها ولا حبة في ظلمات
الأرض ولا رطب ولا يابس إلا في كتاب مبين))^(۲).

له رووی ته مانهت و خوشه ويستی - بو ته هلی پروا و گه رانه وه بو
لاي خودای گه وره و بانگ خوازانی ريگای خودا، ته م پرسياره گرینگه ده خدینه
روو وه هه وئی وه لأم دانه وهی بو ته دهین و ده لیين: تاي لاي ذاتی په روه ردگار
غه یب هه یه؟ وه تاي خودای گه وره و بالآ ده ست هه موو غه یب ده زانیت؟ وه تاي

(۱) سورة التکویر: ۲۴.

(۲) سورة الأنعام: ۵۹.

دهورې به هموو به شه کان داوه به ذاتی پاکي له پرووی زانسته وه؟ وه ته یا خوی
په روږدگار بنده کانی خوی له غیب فیږ ده کات یان فیږیان ناکات؟

به پشتیوانی خوی گه وړه ده لیبین: وه لآم بو تهم پرسیاره گرینگانه
چند پرویهك هه لده گریټ.

رووی یه کهم: له لای خودای په روږدگار شتیك نیه پی پی بووتریټ
غیب چونکه هرچی له بوونه ووردا هیه له هه لگیرو و شارواه کان وه شته
ورد و به شه کان ته وه زانراو و بینراوه له لای تهو — پاکي و بی گهردی بو خودا
— پیس په یدابوونیان و پاش هاتنه بوونیان، به به لگهی ثایه تی ((هو الله
الذي لا اله الا هو علم الغيب والشهادة هو الرحمن الرحيم))^(۱).

بویه ته وهی غیب و پیس په یدا بوونیان تهوا زانراوه له لای ذاتی
په روږدگار — تبارك ربنا وتعالی و تقدس — وه ههروها تهوانه ی پاش په یدا
بونیشن تهوا زانراون و بینراون، وه تهمهش دیاره بو مان به ناسینی تهوانه ی
دهیان بینین وه تهوانه ی نایان بینین که بونیشیان هیه، به به لگهی ثایه تی
پیروژ: ((ويخلق مالا تعلمون))^(۲)، وه ههروها خوا ته فهرمویت: ((له مافي
السموات ومافي الأرض وما بينهما وما تحت الثرى، وإن تجهر بالقول فإنه يعلم
السر وأخفى، الله لا اله الا هو له الأسماء الحسنی))^(۳).

(۱) سورة الحشر: ۲۲.

(۲) سورة النحل: ۸.

(۳) سورة طه: ۶-۸.

که واته شته کان سیانن: (الجهر) واته: ناشکرا، وه (السر) واته: نهینی، وه (الأخفی) واته: شاردراوهر، وهه موویان لای خودای گه وره زانراون و بینراون له دهره و هیان و له ناوه و هیان، هه وره کوو خوی گه وره فه رموویه تی: ((هو الأول والآخِر والظهر والباطن وهو بكل شيء عليم))^(۱)، هه وره ها خوی گه وره فه رموویه تی: ((علم الغیب والشهادة الکبیر المتعال، سواء منکم من أسر القول ومن جهر به ومن هو مستغف باللیل و سارب بالنهار))^(۲).

که واته: غه یب له لای خوی گه وره و بالآ ده ست بینراوه، وه ته وه ی لای ئیمه بینراوه که بریتیه: له گه ردوون، ته وه خوی گه وره دهری خستووه و هیناویته بوون، ته وه گه ردوونه ش به هه موو به شه کانی بینراوه له لای ذاتی خوی په روره دگار - جل جلال العلیم الخبیر - ، له گه ل ته واوی بی تاجی بو دروستکراوه کانی، هیچ خودایه ک نییه ته نها (الله) که خاوه نی رها و ذاتی پاکی (القدوس) ه، که ته فه رموی: ((لیس کمثله شیء وهو السميع البصیر))^(۳)، که واته غه یب له لای ئیمه هه یه، له گه ل پیویستی باور هینان به و غه یبه، هه وره کو خوی گه وره و بالآ ده ست فه رموویه تی: ((یؤمنون بالغیب ویقیمون الصلاة وما رزقناهم ینفقون))^(۴).

(۱) سورة الحديد: ۳.

(۲) سورة الرعد: ۱۰.

(۳) سورة الشوری: ۱۱.

(۴) سورة البقرة: ۳.

رووی دووهم: خوای گه وره فهرموویه تی: (وعنده مفاتح الغیب) ^(۱)، به واتهی شاره وه کان و زانیاریه کانی غه یب – وه کوژی (مفتح) به سه ره ی سه ر پی تی میم بریتیه له (المخزن) یان نه مبار – یان نه وه هوکارانه ی پییان ده گه ینریت به غه یب کراوه کان وه نه مهش له زمانی عه ره بی دا پیی ده ووتریت (ئیستیعاره) واته وه رگیراوه (المفاتح) که کوژی (مفتح) به ژیره ی ژیر پی تی میم که بریتیه له (المفتاح) واته کیلیل وه به به لگه یه کی پشت گیر بو به لگه که ی سه ره وه نه ورتا به (مفاتح) یش له خویندنه ره یه کی تری قورئاندا هاتوه، وه مانای نه مه: نه وه ی پیی ده گه ییت بو نه وه غه یبانه ی که خوای گه وره به زانستی خوژی ده وره ی داوه به هه موو غه یبه کان به ذاتی پاکي – جل وعلا – به به لگه ی ((وما تسقط من ورقه)) ^(۲)، نه مهش نه وپه ری ده وره دانای علمی خوای گه وره یه به هه موو شته ورده کان، به به لگه ی نه م نایه ته: ((وأحاط بما لديهم وأحصى كل شيء عددا)) ^(۳)، وه نه مییش به لگه یه کی تره له سه ر نه وه ی که خوای گه وره زانا و عالیمه به هه موو شته ورده کان و به شه کان.

هه وره ها فهرموویه تی – تبارک وتعالی – ((وما تكون في شأن وما تتلوا من قرآن ولا تعملون من عمل الا كنا عليكم شهودا اذ تفيضون فيه وما

(۱) سورة الأنعام: ۵۹.

(۲) سورة الأنعام: ۵۹.

(۳) سورة الجن: ۲۸.

يعذب عن ربك من مثقال ذرة في الأرض ولا في السماء ولا أصغر من ذلك ولا أكبر الا في كتب مبین))^(۱).

ئیمامی بوخاری ده گپړېته وه: پیغه مبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) فدهرموویه تی: ((إن الله يصنع كل صانع وضعت))^(۲)، واته خوی گهرو بهدی هیښه دی هه موو خاوه ن پیشه یه ک و پیشه که یه تی وه هه ندیکیان له ویدا نهم نایه تدیان خویندوه ته وه: ((والله خلقكم وما تعملون))^(۳)، واته خوی گهروه پییمان راده گه یه نیت که پیشه کان و خاوه نه که نیان دروست کراون^(۴).

پاکی و بهرزی بو ته و خودایه ی کهوا له عیلمی ته وای و گشتگری هیچ شتیک دوور ناکه ویت و ناشارد ریته وه ته گهر به نه ندازه ی مسقاله زه په یه ک بیت چ له زوی چ له ناسماندا، نیتر چون کرده وی بهنده کانی و نه حوالی

(۱) سورة یونس: ۶۱.

(۲)

(۳) سورة الصافات: ۹۶.

(۴) (خلق أفعال العباد) للإمام أمير المحدثين أبي عبدالله محمد بن إسماعيل بن إبراهيم البخاري - عليه رحمة الله الباري (ت: ۲۵۶هـ) ص (۴۶)، (فتح الباري شرح صحيح البخاري) لأبي الفضل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني الشافعي (ت: ۸۵۲هـ) (۴۹۸/۱۳)، (تأريخ بغداد) لأحمد بن علي أبو بكر الخطيب البغدادي (ت: ۴۶۳هـ) (۳۱/۲)، (تأريخ دمشق) علي بن الحسن بن هبة الله بن عساكر الدمشقي (ت: ۵۷۱هـ) (۹۳/۵۲).

خوشه ویستان ی وون ده بیټ له جلال و جه مالمی پاک و بئ گهردی، خوی
گه وره فهرموویه تی: ((والله يعلم متقلبکم ومشاوکم))^(۱).

ته و جا وشه ی (مفاتح) ده کریت مه به ست لئی (المفاتح) بیټ واته
کلبله کان وه ده کریت مه به ست پیی (الخرائن) واته خه زینه کان، وه له زمانی
عه ره پیدا له رووی به بلاغه ته وه: (یذکر اللفظ القرآنی ویراد به اکثر من
معنی)، (بل قد یذکر اللفظ ویراد به کل معانیه)، واته وشه یه کی قورثانی یا
ده کریت و مه به ستیش پیی له مانایه کی زیاتره، به لکو ده شیټ وشه یه کی
ده هینریت وه مه به ستیش پیی هه موو و اتا کانیه تی .

ئیمامی رازی له ته فسیره که پیدا ده رباره ی ته و نایه ته شه ریفه
فهرموویه تی: له رووی یه که مه وه: ته و بؤ ته و شتانه ی که و غه یین کلبل
دانراوه به ریگه ی (استعارة) چونکه به کلبله کان گه یشتن توانراو ده بیټ بؤ
ته و شتانه ی که له خه زینه کان دایه که به شیوه یه کی زور قائیم و جیگیر
شاراون، بؤیه ته و که سه ی عالیم و زانایه به و کلبلانه و چو نیه تی به کار
هینانیان بؤ کرده ی ته و قفلانه و ته و داخستنه ته و ده توانیت به و کلبلانه
بگات به هه موو ته ره ی و له ناو ته و خه زینه ده هه ن .

(هه ر بؤ خودایه نمونه ی به رزترین)^(۲)، هه ر به و شیوه یه ش لیږده
زاتی حق - سبحانه - چومگه زانایه و عالیمه به هه موو زانراوه کان ته و

(۱) سورة محمد: ۱۹.

(۲) (ولله المثل الأعلى) ته م زیاده یه له ده که دایه، به لکو هی دانره.

به و دارښتنه ته عبیری داوه له و مانایه ی که باسمان کردوه، وه به (مفاتیح) یش هاتوه .

وه له پرووی دووه مه وه: نهوا ماناکه ی: خه زینه کانی غه یب له لای خوی گه وره یه، بویه به پرووی یه که م بؤ لیکدانه وه ی ماناکه ی مه به ست پیی عیلم و زانسته به غه یب، و به پرووی دووه میان مه به ست لیی ده سلا ت و توانایه له سهر هه رچی مومکینه، هه روه کوو خوی گه وره فه رموویه تی: (وان من شیء الا عندنا خزائنه وما ننزل الا بقدر معلوم))^(۱).

وه نه هلی حکمه ت بؤ راقه کردن و ته فسیری تم نایه ته ووته یه کی سه یر و عه جیبیان هه یه لقی گرتوه له و بنه ماو ئصولانه ی که دایان ناوه نهوا ده لئین: دامه زراو و ساییت بووه که وا عیلم و زانین به (العله) (عله) یه بؤ زانین و عیلم به (المعلول) وه عیلم و زانین به (المعلول) نایسته (عله) بؤ زانین و عیلم به (العله)، بویه وتویانه: نه گه ر تمه سابت بووه نهوا ده لئین: نه وه ی (موجود) ه یان بوونی واجبه بؤ زاتی خوی وه یان بوونی مومکینه بؤ زاتی خوی، وه نه وه ی واجبه بؤ زاتی خوی هه ر خودایه - سبحانه و تعالی - که سی تر نا، وه هه موو نهوانه ی تر جگه له خودای گه وره (ممکن لذاته) ن، وه نه وه ی مومکینه بؤ زاتی خوی نایه ته بوون به بی کاریگه ری (الواجب لذاته) وه هه موو نهوانه ی جگه له زاتی حق - سبحانه - نهوا په پیدا بوونه به په یدا کردنی خودا بؤ یان و وه

(۱) سورة الحجر: ۲۱.

روویان داوه به توانای خوی گهوره یان به بی (واسطه) و هوکار وه یان به (واسطه) یهک وه یان به چنندین (واسطه) به ریزبونیکی دابه زینانه له لایهن خویره به درپژئی و پانی، ته گهر ته مه دامه زراو سابت بو تهوا ده لئین: عیلمی خودای گهوره به ذاتی خوئی ته وه ئیجاب ده کات عیلمی به شوینه واری یه کهم (الأثر الأول) ئیجابی عیلم و زانینی ده کات به (الأثر الثاني)، چونکه (الأثر الأول) (عله) یه کی نزیکه بو (الأثر الثاني)، وه پیشتر ووتمان که عیلم و زانین به (العله) ئیجابی عیلم و زانین به (المعلول) ده کات، به مهش (علم الغیب) ته نها عیلم و زانینی ذاتی حقه به (ذات المخصوصة) ته رجا له عیلم و زانین به ذاتی خوئی عیلم و زانین به شوینه واراندهی - الأثار - که له لای ته وه ده رچونه په یدا ده بیته ته ویش به پیی (ترتیبها المعتبر)، وه له کاتیکدا عیلم و زانین به ذاتی په ووه ردگار رووی نه داوه ته نها بو ذاتی خوئی نه بیته دهی بی گومان راست و دروسته کهوا بو ترتیت: ((وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها إلا هو)) ته واو^(۱).

رووی سییه م: ده ووه دان به هه موو ته وهی غه بیه ناکریت ته نها مه گهر به خودای گه ووه و تاك و ته نیا نه بیته - جل جلاله وعم نواله - ، وه ته گهر مه یلی لئ بیته تهوا به ذاتی خوئی که سانی تر فیتر ده کات، ههر بو یه هه موو شه ریعه ته کان و ئاینه کان له وه حی و ته عیلمی خویره تی - عز وجل - ، وه ته گهر وتمان کهس غه بیه نازانیت جگه له خودا ((لا يعلم الغيب إلا الله)):-

(۱) (التفسير الكبير) لأبي محمد الحسن بن الحسين التيمي البكري (الفخري الرازي) (ت:

۶۰۶هـ) (۹/۱۳).

واته کهس به ذاتی خوئی غیب نازانیت به شیوهیه کی راستی و تهواو و گشتگیر به دوره دان به زانین به همموو به شهکان تنها خودا نه بیټ – جل فی علاه – ، وه ته گهر مهیلی لی بیټ تهوا کهسانی تر فیتر ده کات، وه ته مهش (علم العطائي) ه واته زانینیکی پیدانه و له خوای گوره وه ودهست دیت بو هندیك له بنده کانی وه کو پیغه مبهران سهلامی خویان له سهر بیټ، خوای گوره فهرموویه تی: ((وانه لذو علم لما علمنه ولكن أكثر الناس لا يعلمون))^(۱)، وه ته گهر ذاتی حق – تبارک و تعالی – کهس فیتر نه کات، دهی تیتز له کوپوه شه ریعه ته کانی خودا به مرؤفه کان گه یشتون! ته گهر و ابی مهسه له که ده بیټ له هزر و فیکریکی مرؤبی و به شه ری و چند یاسایه کی ده ستردی به تال و گومرا کهر.

له گهل زانینی ته وهش که خوای گوره ئیزی داوه به کردنه وهی ده رگای په حمه تی له غیب تنها به ئیزی خوئی – جل و علا – به به لگه ی ته م ثایه ته پیروزه ((یعلم ما بین أیدیهم وما خلفهم))^(۲)، به و مانایه ی که خودای گوره زانایه به رابردوو و داهاتویان وه ته مهش همموی غیبیه، ههروه ها خوای گوره فهرموویه تی: ((ولا یحیطون بشيء من علمه إلا بما شاء))^(۳) که بریتیه له دوره دان به زانیا ریبه ته واوه کانی ذاتی پاکی په روه ردار، وه هیچ که سینک ته واوی زانست و مه عریفه ی ده رباره ی ذاتی پاکی په روه ردار نییه

(۱) سورة یوسف: ۶۸.

(۲) سورة البقرة: ۲۵۵.

(۳) سورة البقرة: ۲۵۵.

جگه له ذاتی خوږی نه بیټ - تقدست آسماره و صفاته - ، ههروهک
 فهرموویه تی: ((ولا یحیطون به علما))^(۱).

وه ههر شتیك بزانیته ده رباره ی ذاتی خوا ئه وا ههر له ذاتی خواوه یه
 - تبارک ربنا و تعالی و تقدس - ، ئه ویش له ریځگای وه حی و سروسه وه وه
 له ریځگای پیځه مبه ران و نیردراوانی خوا ی گه وره - سه لامی خویان له سه ر
 بیټ - وه به هو و ریځگاکانی هیدا یه تیه وه، به به لگه ی ئایه تی: ((إلا بما شاء))
 وه ئه م فیرو کردنه ش بو ته واوی غه یب نییه ، واته به دوه ره لیډان، چونکه دوه ره
 لیډان به زانین و عیلمی غه یب ته نها ههر بو خوا ی گه وره یه نه ک که سی تر،
 چونکه عیلم و زانین به هه موو شته کان له سیفه ته کانی ذاتی حقه - سبحانه
 - ، خوا ی گه وره فهرموویه تی: ((وهو بکل شیء علیم))^(۲)، وه دهر خستنی
 هه ندیک له غه یب به مه یلی خوږیه تی - سبحانه - وه ئه مه یش به پیی
 شایسته بوونی بو فهرمانی خوا ی گه وره که سی پایه ی هه یه بو فیرو کردنی
 غه یب:

پایه ی یه که م (الرسالة) واته پیځه مبه رایه تی، وه پایه ی دووهم
 (القلب) واته: دل، وه پایه ی سییه میس (القلم) واته: پیتنوس.

پایه ی یه که م: بریتیه له (الرسالة) پیځه مبه رایه تی، وه ده قی
 قورئانی پیرو زیش ئه م حوکمه روون ده کاته وه، خوا ی گه وره فهرموویه تی ((إلا

(۱) سورة طه: ۱۱۰.

(۲) سورة الحديد: ۳.

من ارتضى من رسول فإنه يسلك من بين يديه ومن خلفه رصداً^(۱) دهی پیغمبر له لایه ن خواوه وهی بو دیت به یارمه تی (واسطه) جبریل (علیه السلام) به شه ریعه تی نایینه کان، وه له وانیش شه ریعه تی نایسه که کۆکه ره وهی دواين شه ریعه ته وه یان به بی بوونی (واسطه) ای جبریل، چونکه جبریل بریتیه له شایه ت له کات بوونی (واسطه) له داگرتنی نه حکامدا به گشتی.

وه نه وهی بو موسی پیغمبر (علیه السلام) رووی دا له گفتوگو له گه ل خوادا به بی (واسطه) به لگه و شایه ته له نایه ته کانی قورنانی پیروز، وه هه ره ها له و جو ره ش گفتوگو ی خوی گه وه ره - تقدس أسماوه وصفاته - له گه ل (محمد) ی خو شه ویست و هه لېژېردراوی خو ی - علیه الصلاة والسلام - له شه وی میعراجدا وه به وهی فه رمانی پی کرا به نو یژ کردن له لایه ن خواوه به بی (واسطه) ای جبریل علیه السلام -.

وه بشزانه: که وهی دوو جو ری هدی ه (وحي تکريم) واته وهی ریژگرتن، جو ره که ی تریش (وحي تبليغ) یانی وهی گه یاند، به نیسه بت جو ری یه که م نه وه یه که خوی گه وه ره گفتوگو ی له گه ل (محمد) - علیه الصلاة والسلام - ده کات به بیئاوه ند و (واسطه) وه نه مه ریژلینانی زیاتره له جو ره که ی تری وهی، به لام ناشیت و دروست نییه بکریت به پالپشت بو نه حکام و

(۱) سورة الجن: ۲۷.

فرمانه کانی خوی گه وره له بهر نه بوونی شایهت له نیوانیان له و جوړه ی که (واسطه) ی دهوی.

وه وه حی گه یان د نیش ته وه یه: که خوی گه وره ثایه ته کان له ریگه ی (جبریل) وه - علیه السلام - داده گریت وه ثم جوړه وه حی ده گونجیت و دروسته بگریت به سه چاره ی وه رگرتنی ته حکام و فرمانه کانی خوا - له بهر بوونی شایهت تییدا که ته ویش جبرله - علیه السلام - وه ته وه ی بز پیغه مبه رمان (محمد) - علیه الصلاة والسلام - رویدا ده باره ی نویت ته وا: هه ردو جوړه وه حی که بو (وحی تکریم و تبلیغ)، ته وه تا پیغه مبه ر - علیه الصلاة والسلام - فرمانی پیکرا به نویت کردن له کاتی میعراجدا به بی (واسطه) ته و جا دواتر ثایه ته شه ریفه کانی قورثان به زوری به (واسطه) ی جبریل - علیه السلام - ده اتن سه بارهت به حوکی نویت کردن.

دهی تی بگه، خوی گه وره ته و فیقی من و تزییش بدات بز ره زامه ندی خو ی و بمان کات به و به ندانه ی که لیتی ده ترسیین و به راستی ته قوای ته و ده کن، ثامین ته ی خوی په روه ردگار .

پله ی دووم: ته ویش (قلب) ه و اته (دل) به به لگه ی فه رموده ی خوی گه وره: ((فأنه يسلك من بين يديه ومن خلفه رصدا))^(۱)، بزیه فریشته ریژداره کان ناگاداری ته و فرمانه دابه زینراوه ده بن که له غه بیی قودسی یه وه له که لامی په روه ردگاری هه موو جیهانیا ن - سبحانه - له له وحی

(۱) سورة الجن: ۲۷.

مه حفوزدايه، وه پاريزگاري نهينى فرمانه كه ده بن بؤ گه يشتنى بؤ دلى شهريفى پيغهمبهر - عليه الصلاة والسلام - وه تهو خوايهى كه هيتر و عيلمى به خشيوه به تيزنى خوى له گهل ره زامه نديدا، ههر خوى - جل جلاله و عم نواله - كه خوشه ويستانى له پيغهمبهران و پياوچاكان فير ده كات، به به لگه ي يه كه مين: (ارتضى) واته رازى بوونى بؤ نيتر دراوانى، به وه حى و به عيصمهت و پاراستنيان له هه له كردن، ته ميس وه كوو مو عجزه يه كه هه روهك له (الصحيحين) دا هاتوه:

له حوزه يفه وه (خواى لى رازى بيت) وتى (قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم) مقاما ما ترك شيئا يكون في مقامه ذلك الى قيام الساعة الا حدث به حفظة من حفظة و نسيه من نسيه قد علمه أصحابي هؤلاء و انه ليكون من الشيء قد نسيته فأراه فأذكره كما يذكر الرجل وجه الرجل إذا غاب عنه ثم إذا رآه عرفه))^(١)، واتاى فه رموده كه: (حوزه يفه - خوا لى رازى بيت - ده گير پته وه: پيغهمبهرى خوا (صلى الله عليه وسلم) له ناوماندا هه لسايه وه و وتاريكى بؤمان دا و هيچ شتيكى به جى نه هيشت لهو شوينه دا تاكوو هه لسانى رؤزى قيامهت روو ده دات باسى نه كرديت بؤمان، تهو كه سانه له بهريان كرد كه تواناى له بهر كردنيان هه بوو وه تهو كه سانه ش كه له بيريان چوه وه كه بؤيان له بهر نه ده كرا وه كو مه ليك لهو هاوه لانه م عيلم و

(١) ((صحيح البخاري) كتاب القدر - باب وكان أمر الله قدرا مقدورا، (صحيح مسلم) مسلم بن الحجاج أبو الحسين القشيري النيسابوري (ت ٢٦١هـ) كتاب الفتن وإشراط الساعة - باب إخبار النبي فيما يكون الى قيام الساعة - .

زانينيان پيې هه بوو وه هه نديك لهو شتانه ي كه باسي كردبوو پرويان ددها كه من له بيرم چووبوه وه وه كاتيك ده ي بينم يادي ده كه مه وه هه روهك چوڼ كه سيك يادي روخساري كه سيكي تر ده كاته وه كه ليې وون بووبې وه دواتر نه گهر جي بينيت ده ي ناسيته وه).

وه فهرموده ده كي ئيمامي بوخاري كه له (عومري كورې خه تتاب) وه خوا ليې رازي بيت ووتې: ((قام فينا النبي صلى الله عليه وسلم) مقاما فأخبرنا عن بدء الخلق حتى دخل أهل الجنة منازلهم وأهل النار منازلهم حفظ ذلك من حفظه لئسيه من نسيه))^(۱)، واتاي فهرموده كه: (عومري كورې خه تتاب) - خواي ليې رازي بيت - وتې: (پينغه مبهري خوا - صلى الله عليه وسلم - له ناماندا هه لسايه وه و لهو شوينه دا باسي سه ره تاي دروست بوني بو مان كرد هه تا گه يشته باسي نه وه كه به هه شتیه كان ده چنه ناو مه نزل و جيگاي خويان و دززه خيه كان ده چنه ناو مه نزل و جيگاي خويان وه نه وه كه سانه هم باسانه يان له بهر كرد كه تواناي له بهر كردنيان هه بوو وه نه وه كه سانه يش له بيريان كرد كه تواناي له بهر كردنيان نه بوو).

وه فهرموده ي موسليم كه عومري كورې ته خته بي ته نصاري - خواي ليې رازي بيت - كه باسي وتاره كه ي پينغه مبهري - صلى الله عليه وسلم - له بهر بابه نه وه تاكو روژ ناو ابون ده كات، كه تياي دا هاتووه ((فأخبرنا بما

(۱) ((صحيح البخاري)) كتاب بدء الخلق - باب ما جاء في قول الله تعالى: ((وهو الذي

يبدأ الخلق)) - .

كان وبما هو كائن فأعلمنا أحفظنا))^(١)، واته: (ههوالی تہوہی پیمان دا کہوا
روویان داوہ و وہ تہوانہی کہ روو دہدہن وہ زاناترینمان تہو کہسانہ بوون کہوا
زیاتر و زورتریان لہبہر بوو).

قازی عیاز وتویہتی: ((والأحاديث في هذا الباب بحر لا يدرك قعره،
ولا يترف غمره^(٢)، وهذه المعجزة من جملة معجزاته المعلومة على القطع الواصل
إلينا خبرنا على تواتر لكثرة روايتها وإتفاق معانيها على الإطلاق على

(١) (صحيح المسلم) كتاب الفتن، باب إخبار النبي فيما يكن الى قيام الساعة .
(٢) ومن هذه الأحاديث: حديث محمد بن عيسى الترمذي السلمي (ت ٢٧٩هـ) في كتاب
التفسير- باب سورة ص - عن معاذ بن جبل، وفيه قوله صلى الله عليه وسلم:
(فرأيته عز وجل وضع كفه بين كتفي فوجدت برد أنامله بين شديي، فتجلى لي
كل شيء وعرفت))، وكما في ((المعجم الكبير)) لأبي القاسم سليمان بن أحمد بن
أيوب الطبراني (ت ٣٦٠هـ) (٢٠ / ١٠٩) و ((مسند أحمد)) لأبي عبد الله
أحمد بن حنبل الشيباني (ت ٢٤١هـ) كتاب مسند الأنصار، باب حديث معاذ بن
جبل، وحديث ابن عباس وفيه قوله صلى الله عليه وسلم: ((فعلمت ما في
السموات والأرض)) كما في ((مجمع الزوائد)) لعلي بن أبي بكر الهيثمي (ت
٨٠٧هـ) (٧ / ١٧٦)، وفي ((مسند أبي يعلى)) لأحمد بن علي بن المشي الموصلي
التميمي (ت ٣٠٧هـ) (٤ / ٤٥٧): ((فعلمت ما بين المشرق والمغرب))، وحديث
(مسند الإمام أحمد)) كتاب مسند الأنصار باب حديث أبي ذر الغفاري: ((لقد
تركنا رسول الله صلى الله عليه وسلم وما يعرك طائر جناحيه في السماء الا ذكر
لنا منه علما))، وحديث الطبراني في ((الكبير))، و ((حلية الأولياء)) لأبي
نعيم أحمد بن عبد الله الأصبهاني (ت ٤٣٠هـ) (٦ / ١٠١): ((إن الله قد رفع لي
الدنيا فأنا أنظر إليها والى ما هو كائن فيها الى يوم القيامة كأنما أنظر الى كني
هذه)).

الغيب))^(۱)، واته: (فهرموده کانی ته م بابه ده ریا په کی بی بن و بی کوتایه وه ته م موعجیزه یه ش له کوی موعجیزه زانراوه کانیه تی به شیوه یه کی قه تعی و بی گومان وه هه و الله که ی به ریگای ته و اتور پیمان گه یشتوه له بهر زوری ته و که سانه ی ریوایه تیان کردوه و وه له بهر هاوکوکی مانا کانیان که له بو غیب به کار دیت).

وه عیلمت هدیته ئه ی برای ئیمانیم، که بهر زترین که س خودای ناسیبت ته قوای کردیته ئه و ا پیغه مبهری خوایه — صلی الله علیه وسلم — که فهرموویه تی: ((إن إتقاکم وأعلمکم بالله أنا))^(۲)، واته: بیگومان به ته قواترین که ستان و به خوا عالیترین که ستان منم، وه پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) گه وره ترین که سه که خوی گه وره فیزی کردوه و پایه ی بهر ز کردوه ته وه.

خوی گه وره — سبحانه و تعالی — فهرموویه تی: ((تلك الرسل فضلنا بعضهم علی بعض منهم من کلم الله ورفع بعضهم درجات))^(۳)، هه وره ها

(۱) ((الشفاء)) للحافظ أبو الفضل عیاض بن موسی بن عیاض الیعصیی (ت ۵۴۴هـ) . (۲۳۹/۱)

(۲) ((صحيح البخاري)) كتاب الإيمان، باب قول النبي: ((أنا أعلمکم بالله)).

(۳) سورة البقرة: ۲۵۳.

فه رموويه تي: ((وأنزل الله عليك الكتاب والحكمة وعلمك ما لم تكن تعلم، وكان فضل الله عليك عظيماً))^(١).

ټيمامي ترمذي روايت ده كات له مه عاډي كوري جه بهل - خواي لئ
رازي بيټ - ووتى: احتيس عنا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ذات
غدا ت عن الصلاة الصبح حتى كلنا نترأى عين الشمس فخرج سريعاً فثوب
بالصلاة فصلى رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وتجاوز في صلاته فلما سلم
دعا بصوته فقال لنا: ((على مصافكم كما أنتم)) ثم انتقل الينا ثم قال:
((أما اني سؤحدثكم ما حبسني عنكم الغداة أني قمت من الليل فتوضأت
وصليت ما قدر لي قعست في صلاة فاستثقلت فإذا أنا بربي تبارك وتعالى في
أحسن صورة فقال: فقال يا محمد قلت: لبيك رب قال: فيما يختصم الملاء
الأعلى؟ قلت: لا أدري رب قالها ثلاثاً قال: فرأيتاه وضع كفه بين كتفي حتى
وجدت برد أنامله بين ثديي فتجلى لي كل شيء وعرفت فقال يا محمد قلت
لبيك رب قال فيما يختصم الملاء الأعلى؟ قلت في الكفارة قال وما هن؟ قلت
مشي الأقدام الى الجماعات والجلوس في المساجد بعد الصلوات وإسباغ الوضوء
في المكروهات قال: ثم فيم قلت: اطعام الطعام ولين الكلام والصلاة بالليل
والناس نيام قال: سل قل اللهم اني أسئلك فعل الخيرات و ترك المنكرات وحب
المساكين وإن تغفر لي وترحمني وإذا أردت فتنة قوم فتوفني غير مفتون أسئلك

(١) سورة النساء: ١١٣.

حبك وحب من يحبك وحب عمل يقرب الى حبك قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - إنها حق فادرسها ثم تعلموها^(۱).

وه بؤ خوښه ويستانى خوږى له و نه وليا كان، به خوښه ويستى و پرحممت و هك ريژ ليټيان و پاراستن و فده تځيک له لايه ن خوږيه وه جل و علا، چونکه نه وهى زانا و وه ليه ميراتگره بؤ عيلمى پيښغه مبه رايد تى، به به لگه ى فه رموودى پيښغه مبه ر - صلى الله عليه وسلم - : ((العلماء ورثة الأنبياء))^(۲)، واته زانا و عاليمه کان ميراتگرى پيښغه مبه رانن، وه به شيکيش له وه بريتيه له حيكمدت که بريتيه له نهينى پيښغه مبه رايد تى، ههروهک خواى گه ووه فه رموويه تى: ((لقد من الله على المؤمنين إذ بعث فيهم رسولا يتلوا عليهم آياته ويزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة وإن كانوا من قبل لفي ضلال مبين))^(۳)، فه رمووده ى خواى

(۱) ((سنن الترمذى)) كتاب تفسير القرآن، سورة ص، قال: حديث حسن صحيح، وقاله

سئلت محمد بن إسماعيل (أى الإمام البخارى) عن هذا الحديث فقال: هذا حديث

حسن صحيح، وفي ((مسند احمد)) كتاب مسند الأنصار

(۲) ((صحيح البخارى)) كتاب العلم - باب العلم قبل القول والعمل، وأخرجه أيضا

الإمام البخارى في كتابه ((التأريخ الكبير)) بطرق متعددة، ((سنن الترمذى))

كتاب العلم - باب ما جاء في فضل الفقه على العبادة، ((سنن أبى داود))

سليمان بن أشعث السجستاني الأزدي (ت: ۲۷۵هـ) كتاب العلم - باب الحث

على طلب العلم، ((صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان)) لأبى حاتم محمد بن حبان

بن احمد التيمي البستي (ت: ۳۵۴هـ) (۱/۲۸۹).

(۳) سورة آل عمران: ۱۶۴

گهوره: ((يؤتى الحكمة من يشاء ومن يؤت الحكمة فقد أوتي خيرا كثيرا وما يذكر إلا أولوا الأبواب))^(۱).

نهوجا (يؤتي): کاریکي رابردووه و بؤ ئیستا و داهاتووه وه به (أتی) نه هاتووه، نه مهش ته علیم و فیترکردن و فته تیکه له لایه ن ره حمه تی خوی گه وروه، جل و علا، حیکه متیش له گه وروه فته تی ره حمه تی خوییه، وه نه گهر فته ت رابگرین که حیکمه ت به به شیکي فته ت داده نریت نهوا ره حمه تی خوی گه وروه مان بؤ عاله مین سنووردار کرد که گشتگیر و به رده و امه .

نهوجا بزانه: (الکهانة والعرافة) - که هانه ت و ئیدیعی غه یب زانین - هه رده وکیان به دهرن له ره زامه ندی و حیکمه ت، وه بریتین له نه ستیره ناسین و فالچی تی وه حوکمیان له نیوان کوفر و گونا هه گه وروه کاندایه، په نا به خوا.

وه بزانه: (العارف بالله) - خواناس - هیچ شتیک به توانای زاتی خوی نازانیت، به لآم نه گهر خوی گه وره فیتری بکات و دهر گایه ک بؤ به سپه ت و چای دلی بکاته وه به ئیزن و ره زامه ندی خوی، خو نه وه به خودی خوی هیچ نازانیت، به لآم نه گهر له لایه ن خوی خوییه وه - عز وجل - فیترکرا، نهوا نه م به نده هه ژار و فته قیره له بهر دهستی خوی گه وروه - جل جلاله وعم نواله - چی بکات که مه بهستی خزمه تکرده به ئومه تی خو شه ویست و هه لئیردرای خوی - علیه الصلاة والسلام - .

(۱) سورة البقرة: ۲۶۹.

ههروهه بزانه: وهلی و خواناس هیچ کاریگه ریبه کیان له خودی خوئیانه وه نییه، به لآم ته گهر خوای گه وره دهستی گرت و وای کرد شوین دهستی پاپشتی لیکرا له لایهن خوئیانه به جه لالی توانایی وه به ره همه تی خوئی، له کاتی کدا به ندهی خواناس هه ژاره بو زاتی ته قدهس جل و علا، وه هه رخوی خاوه نی ئیم داده بو به نده و خو شه ویستی خوئی، به به لگه ی ته و فهرمووده یی ئیمامی بوخاری که له (صحیح) ه که یدا له ته بوهوره یروه - خوای لی رازی بیته - ریوایه تی کردوه که ده لیت: پیغه مبه ری خوا - صلی الله علیه وسلم - فهرموویه تی: ((إن الله قال: من عاد لي وليا فقد آذنته بالحرب وما تقرب عبدي بشيء أحب إلي مما أفترضته عليه ولا يزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به ويده التي يبطش بها ورجله التي يمش بها وإن سألني لأعطينه ولئن استعاذني لأعيذنه وما ترددت من شيء مما سألني لأفعلن))^(۱).

وه خوای گه وره فهرموویه تی: ((وأوحينا إلى أم موسى أن أرضعه))^(۲)، ته و خوای گه وره داکی موسای فیترکرد به ریگه ی ئیلهام یان خهونی راسته وه وه تم مهسه له یهش سابت کرا وه به دهقی شهریف.

ههروهه ته وه ی له گه ل ته و نافرته پایه دار و کامله کرا^(۱) که ناری (مریم) ی کچی عیمرانه خوا لی رازی بیته، ته وه تا ده باره ی ته و خوای گه وره

(۱) ((صحیح البخاری)) کتاب الدقائق - باب التواضع.

(۲) سورة القصص: ۷.

فه رمويه تى له قورئانى مه جيد دا: ((كلما دخل عليها زكريا المحراب وجد عندها رزقا قال يا مريم أنا لك هذا قالت هو من عند الله إن الله يرزق من

(١) أي: كمال النسبي، أو كمال الاحوال في مقام العبودية والمعرفة الإلهية، إلى معارج الحب والرضوان، لقوله صلى الله عليه وسلم: ((كامل من الرجال كثير ولم يكمل من النساء إلا آسية امرأة فرعون ومريم بنت عمران وإن فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام)) (صحيح البخاري) كتاب أحاديث الأنبياء - باب قول الله تعالى (وضرب الله مثلا للذين آمنوا امرأة)، (صحيح مسلم) كتاب فضائل الصحابة - باب فضل خديجة أم المؤمنين، وفي (تفسير الطبري) عن أبي موسى الأشعري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ((كامل من الرجال كثير ولم يكمل من النساء إلا مريم وآسية امرأة فرعون وخديجة بنت خويلد وفاطمة بنت محمد)) وقال ابن حجر في ((الفتح الباري)) (٤٤٧/٦): وقد ورد في هذا الحديث من الزيادة بعد قوله: ومريم ابنة عمران ((وخديجة بنت خويلد وفاطمة بنت محمد)) أخرجه الطبراني عن يوسف بن يعقوب القاطي عن عمرو بن مرزوق عن شعبة بالسند المذكور هنا، وأخرجه أبو نعيم في ((الحلية)) في ترجمة عمرو بن مرة أحد رواة عند الطبراني بهذا الإسناد، وأخرجه الشعلبي في تفسيره من طريق عمرو بن مرزوق به، وقد ورد من طريق صحيح ما يقتضي أفضلية خديجة وفاطمة الى غيرهما وذلك فيما يأتي في قصة مريم من حديث علي بلفظ ((خير نساها خديجة)) وجاء في طريق أخرى ما يقتضي أفضلية خديجة وفاطمة وذلك فيما أخرجه ابن حبان وأحمد وأبو يعلى والطبراني وأبو داود في ((كتاب الزهد)) والحاكم كلهم من طريق موسى بن عقبة عن كريب عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ((أفضل نساء أهل الجنة خديجة بنت خويلد وفاطمة بنت محمد ومريم بنت عمران وآسية امرأة فرعون)) وله شاهد من حديث أبي هريرة في ((الأوسط للطبراني)) ولأحمد في حديث أبي سعيد رفعه ((فاطمة سيده نساء أهل الجنة إلا ما كان من مريم بنت عمران)) وإسناده حسن .

يشاء بغير حساب))^(۱)، (هەر کاتى زه که ریا نه پرېشته ژوره کهى و سه رى لى نه دا سه یرى نه کرد رزق و میوه و خوارده مه نیه کی جوانى لا دانراوه، له مه ریه مى نه پرسى: نه مه ت له کوى بوو؟ نه ویش وه لاهى نه دایه وه نه یوت: له لایهن خوداوه بوم دیت بیگومان خودا هەر که سی مه یلی لى بى رزق و رزى بى شومارى پى نه دات بى نه وهى نه که سه بزانی له کوپوه بوى ناماده کراوه)^(۲).

وه نه مه شی له ریگایه کی (غیر مألوف) و دوور له عاده ته وه بوو، وه بانگ لیکردنى له لایهن فریشته کان خواوه کاریکی دوور له عاده ته وه بوو وه دیتنى مه ریه م بۆ جبریل - علیه السلام - نه مه یش هەر نا مه تلوف و دوور له عاده ته وه بوو، وه حملى بۆ گه وره مان عیسا - علیه السلام - به بى بهرکه وتنى هیچ به شه ریک نه ویش کاریکی دوور له عاده تی بوو، وه گفتووگوى عیسا - علیه السلام - له کاتیکدا منالیکی ساواى ناو بیشکه بوو له پیناو سه لماندنى پاکی دایکی نه مه یش ههروه ها کاریکی نا مه تلوف و نا عاده تی بوو.

وه هه موو نه م (کرامات) ه مه زنانه ی باس مان کرد قورئانى پیروز لومانی گیراوه ته وه ده ی تیر هیچ گومانیکى تیدا نییه، وه نه مه ش به شیکی که مه له و فته ح و ره جمه ته خوا بییه کی که پرووی داوه بۆ ئومه ته کانی پيش یمه، وه نه وه ی تابیته کراوه بۆ نه م ئومه ته ئیسلامییه فراواتر و مه زنتره، وه بریتیه

(۱) سورة آل عمران: ۳۷ .

(۲) خلاصه ی ته فسیرى نامى - مه لا عبد الکریم المدرس .

له: ئەوانه ئوممەت له سەری ھاویران به ڕیگه‌ی (التواتر اللفظي المعنوي) بۆ
 نمونه: ئەوه‌ی بۆ پێش‌ه‌وای ئیمانداران ڕوویدا عومەری کوری خه‌تتاب – خ‌وای
 لئ‌ی رازی بی‌ت – کاتئ‌ی ساریه‌ی پێش‌ه‌وای مسو‌لمانانی بی‌نی که‌له‌ نه‌ه‌اند بوو
 که‌ چی خ‌ۆیشی له‌سه‌ر مین‌به‌ری پێغه‌مبه‌ری خوا بوو – علیه الصلاة والسلام
 – له‌ شاری مه‌دینه‌ی پی‌رۆز، وه‌ بانگی له‌ ساریه‌ کرد و ده‌نگی پێی گه‌یشت و
 ساریه‌ش وه‌لام‌ی دایه‌وه‌ و وه‌ ئەم کاره‌ خ‌واییه‌ بووه‌ ه‌ۆی سه‌رکه‌وتنه‌ که‌ له‌و
 کاته‌دا^(١).

وه‌ ئەمه‌ش با‌پیره‌مان (علی) ه‌ – خ‌وای لئ‌ی رازی بی‌ت – کاتئ‌یک ئەو
 شه‌وه‌ ه‌ات که‌ بۆ سه‌به‌ینی‌که‌ی تی‌یدا شه‌هید کرا ئەوا به‌ زۆری ده‌چووه‌ ده‌ره‌وه
 له‌ مال و به‌ زۆریش ته‌ماشای ئاسمانی ده‌کرد و ده‌بووت: ((والله ما کذبت وما
 کذبت، وإنما الليلة التي وعدت)) واته‌: ((سو‌یند به‌ خوا درۆم له‌ گه‌‌لدا
 نه‌ کراوه‌ و منیش درۆم نه‌ کردوه‌، وه‌ به‌راستی ئەمه‌ ئەو شه‌وه‌یه‌ که‌وا به‌ لئ‌ینم پێ
 درابوو))، وه‌ له‌و کاته‌دا قازه‌کان به‌ره‌و ڕووی ده‌هاتن و ھاواریان ده‌کرد

(١) ((الأصابة في تمييز الصحابة)) لأبي الفظل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني
 الشافعي (ت ٨٥٢هـ) (٦/٣)، ((تأريخ الخلفاء))، لعبد الرحمن بي‌ ابی بكر
 السيوطي (ت ٩١١هـ) (ص ١١٣)، ((تأريخ دمشق)) (١٩/٢٠) .

به رویدا، که سائیک هه لسان به دوور خستنه وه یان ته ویش ده یفه رموو:
(دعوهن فانهن نواتح))^(۱)، لییان گهرین ته و قازانه شیوهن ده کن.

وه به شیک له و پایه داریه و گه وره ییه لای خوا ته و فه رموو ده یه ی
پیغه مبه ره - علیه الصلاة والسلام - ده ری ده خات که ده فه رمویت: ((اهتز
عرش الرحمن لموت سعد بن معاذ))^(۲) واته: عه رشی ره حمان له ری وه بو وه فاتی
سه عدی کوری مه عاز.

وه ته و فه رموو ده یه ی پیغه مبه ریش - علیه الصلاة والسلام -
(یاتی زمان یغزو فئام من الناس فیقال فیکم من صحب النبی - صلی الله
علیه وسلم - فیقال نعم فیفتح علیه ثم یاتی زمان فیقال فیکم من صحب
أصحاب النبی - صلی الله علیه وسلم - فیقال نعم فیفتح ثم یاتی زمان
فیقال فیکم من صحب صاحب أصحاب النبی - صلی الله علیه وسلم -

(۱) ((الصواعق المحرقة)) لأحمد بن حجر الهيثمي المكي (ت ۹۷۴هـ) (ص ۱۳۴)،

((أسد الغابة)) لمجد الدين أبي السعادات المبارك بن محمد الجزري المعروف ب

((ابن الأثير)) (ت ۶۰۶هـ) (۱/۸۰۳).

(۲) ((صحيح البخاري)) كتاب المناقب - باب مناقب سعد بن معاذ، ((صحيح مسلم))

فضائل الصحابة - باب فضائل سعد بن معاذ، ((سنن ابن ماجة)) لأبي عبد

الله محمد بن يزيد القزويني - (ت ۲۷۵هـ) - المقدمة - باب فضائل سعد بن

معاذ، وذكره الإمام أحمد في (مسنده) بلفظ: ((وجنازة سعد موضوعة اهتز عرش

الرحمن عز وجل)) كتاب باقي مسند المكثرين - باب باقي المسند السابق، ولفظه

عند الترمذي في ((سننه)) ((و جنازة سعد بن معاذ بين أيديهم اهتز له عرش

الرحمن))، كتاب المناقب - باب مناقب سعد بن معاذ .

فيقال نعم فيفتح))^(١)، زه مانيك داديت كومه ليښگ له خه لگي غهزا ده كه ن
 ته و جا پرسيا ريان لي ده كريت وده وتريت: له ناوتان داهيه كه سيك هاوه لي
 پيغه مبهري كرديت - عليه الصلاة والسلام - دوتريت: به لي ته و جا خوي
 گه و ره فه تخيان بو ده كات دواتر زه مانيك ديت دوتريت له ناوتان دا كه سانيك
 ههيه كه هاوه لي هاوه لاني پيغه مبهري كرديت - صلى الله عليه وسلم -
 دوتريت به لي ته و جا فه تخيان بو ده كريت دواتر زه مانيك ديت دوتريت
 له ناوتاندا كه سانيك ههيه هاوه لي كه سانيكيان كرديت كه هاوه لي هاوه لاني
 پيغه مبهري بن - عليه الصلاة والسلام - دوتريت به لي ته و جا فه تخيان بو
 ده كريت .

دوهم: هه ر به به لگه ي ته و نايه ته ي پيشوو: ((فانه يسلك من بين
 يديه ومن خلفه رصدا)) - الجن - ٢٧ - ، واته حه ره س و پاسه وان له
 فريشته كان كه ده بياريزن له ده ستليدان و ده ست تيوره داني شه يتانه كان، وه
 (كرامات) ي پياو چاكان بو فير كوردي غهيب به نيزني خوي گه و ره هه ر
 به ريگه ي (تلقي) له فريشته كانه وه ده بيت وه كو تاگادار بوئمان به ته حوالی دوا
 روژ به واسطه و نيونه د بوني پيغه مبهريان - عليهم السلام - هه ر وه خوي

(١) ((مسند أحمد))، كتاب باقي مسند المكثرين - باب مسند أبي سعيد الخدري، ((
 صحيح البخاري))، كتاب الجهاد والسر - باب من استعان بالضعفاء والصالحين
 في الحرب، ((صحيح مسلم))، كتاب فضائل الصحابة ثم الذين يلونهم ثم الذين
 يلونهم.

گه وره فهرموويه تى: ((إن الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا تتنزل عليهم الملكة الا تخافوا ولا تحزنوا وأبشروا بالجنة التي كنتم توعدون))^(۱) .

وه به شيكى تر لهو فير كرده بر يتيه له (الإلهام والنفث في الروح) به
ئيزنى خوا - تبارك وتعالى - به به لگه ي فهرمووده ي بيغه مبه ر - عليه
الصلاة والسلام - : ((وإنه الروح الأمين قد نفث في روعي))^(۲) .

وه ناگدار بوونى فريشته كان لهو فهرمانانه ي كه له له وحي
مه حفوزدا به رهو تاسمانى دونيا داده به زيت بو سهر دلى شه ريفى بيغه مبه ر -
صلى الله عليه وسلم - هاوشيوه بو نيكه له نيوان فريشته كان كه به نده ي
خوان و له نيوان خو شه ويستان و خواناساندا، به فيربوون له لايه ن خو يه وه -
جل وعلا - به به لگه ي فهرمووده ي خوا ي گه وره: ((فوجدا عبدا من عبادنا

(۱) سورة فصلت: ۳۰.

(۲) الحديث: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (ما تركت شيئا مما امركم الله به إلا وقد امركم به ولا تركت شيئا مما نهاكم عنه إلا وقد نهيتكم عنه إن الروح الأمين قد نفث في روعي أنه لن تمّت نفس حتى تستوفي رزقها فاجملوا في الطلب)) (مسند الشافعي) لإمام محمد بن إدريس الشافعي (ت: ۲۰۴هـ) (۱/۲۳۳)، ((شعب الإيمان)) لأبي بكر أحمد بن الحسين علي البيهقي (ت: ۴۵۵هـ) (۲/۶۷)، وفي رواية: ((هذا رسول رب العالمين جبريل نفث في روعي أنه لا تموت نفس حتى تستكمل رزقها وأن أبطأ عليها فاتقوا الله وأجمل في الطلب ولا يملنكم إستبطاء الرزق ان تأخذوه بمعصية الله فإن الله لا ينال ما عنده إلا بطاعته))، (مسند البزار) لأبي بكر بن احمد بن عمرو بن عبد الخالق البزار (ت: ۲۹۲هـ) (۷/۳۱۵).

وآتینه رحمة من عندنا وعلمنه من لدنا علما))^(۱)، واته: (گه یشتن به بنده بی له بنده کانی تیمه له په رحمتی پیغه مبه رایه تیمان پیدا بو و هشتی و هاما ن فیړکرد بو له ریگای و وحی بو کردنی تیمه و نه بی نازانری)).

ههروهک تیمامی ته به ری ده گپړتته وه له ته فسر په که یدا^(۲) ده لیت: عبدالله ی کورې عباس - خوا له هه ردو کیان رازی بیت - ووتی: (آتینه رحمة من عندنا)) واته: په رحمتی تیمان له لایه ن خو مانه وه پی خلات کرد، (وعلمنه من لدنا علما)) واته: له لایه ن خو مانه وه ههروه ها عیلم و زانستان فیړکرد، وه ناشکرایه عیلمی خوی گه و ره غه یبه.

زانای پایه دار (الآلوسی) ده باره ی فهرمووده ی خوی گه و ره ((وعلمنه من لدنا علما)) فهرموویه تی: زانین و عیلمیکی ته و تو که ناوړه که کی شار او بیت و نه ندازه و بره که ی دیاری نه کریت که نه میس عیلمی غه یب و نه یینه کانی زانسته شار او کانه، وه نه ویشی ووت که تیگه یشتنیک ده کریت له مبه سستی (من لدنا) یان له پیش خستنی (من لدنا) به سهر (علما) که نه ویش بریتیه له تاییه ت بونی نه و زانسته به خوی

(۱) سورة الكهف: ۶۵.

(۲) (جامع البيان في تفسير القرآن) لأبي جعفر محمد بن جرير الطبري (ت: ۳۱۰هـ)

(۸/۲۵۰).

گهروهه ههروهه کو بووتریت: عیلمیک تاییهت بیت به ئیمه و به بی تهوفیقی
ئیمه کهس نایزانیّت^(۱)، تهواو بوو.

وه چپوکی (الخضر) - علیه السلام - که باسی کراوه له قورئاندا
ئهوهی تیدایه که چۆن خودای گهوره فریشته و پیغمبهر و وه لی به گشتی وه
(الخضر) یش به تاییهتی ئاگادار ئه کاته وه بۆ هه ندیک له عیلمی غهیب ههروهه
پیغمبهر - صلی الله علیه وسلم - پیمانی راگه یاندوو له باره ی (الخضر) وه
که به (موسی) ی فهرموو - علیه السلام - ((یا موسی ما نقص علمی
وعلمک من علم الله ألا مثل ما نقص هذا العصفور بعنقاره من البحر))^(۲)،
واته: (ئه ی موسی عیلمی من و عیلمی تو له عیلمی خوا کهم ناکاته وه
مه گهر به قهدهر ئه وه نه بیّت که دندوکی ئه م چۆله که یه له ئاوی ده ریا که م
ده کات).

پایه ی سییه م: (القلم) واته: پینوس، خوی گهروه فهرموویه تی:
(علم بالقلم، علم الإنسان ما لم يعلم)^(۳)، ئه و پیتی (لام) ه که له

(۱) ((روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسبع المثاني)) لأبي الفضل شهاب الدين
السيد محمود الألويسي البغدادي (ت: ۱۲۷۰هـ) (۱۵/۳۳۰).

(۲) ((صحيح البخاري)) كتاب احاديث الانبياء - باب حديث الخضر مع موسى - ،
(صحيح مسلم)) كتاب الفضائل - باب من فضائل الخضر - ، ((سنن
الترمذي)) كتاب تفسير القرآن - باب من سورة الكهف - ، ((مسند احمد))
كتاب مسند الأنصار - باب حديث عبد الله بن عباس عن أبي بن كعب.

(۳) سورة العلق: ۴-۵.

(الإنسان) دایه (لام الجنس) هو بۆ (عموم) ههروهك ناشكرايه عه ره بی، بهواتای: موسلمان و بی باهر و پیاوچاك و دوروه کانی به قه له م فیتر کردوه بهو عیلمه ی که پیشتر نه یزانیبوو، وه ئایه ته شه ریفه که به (فعل المضارع) کۆتایی هاتوه وه ئه ویش بۆ (عموم) ه بۆ (حال واستقبال) – ئیستا و داهاتوو – ههروهك پروونه له زانستی به لاغه دا، بهواتای: خوی گه وره به قه له م ئه و عیلمه ی فیریان کرد که ئه وان نه یان ده زانی وه ئه مهش خۆی غه ییه، بۆ ئه و ی ئیسه پاتی بکات به و ی پشت راستکراوه ته وه له زانسته کانی سرووش و گه ردون له هه موو چه رخ و کاتی کدا له وان ه ی له قور ئاندا هه یه له – إعجاز و تحد – بی تواناکهر و داوا کردنی هاتنه مه یدان بۆ به رنگار بوونه وه، وه ههروه ها بۆ ئه و ی مرۆقایه تی به گشتی تی بگه یه نیته که ئه م ئایینی ئیسلامه حه نیفه که (الصالح والمصلح) چاک و شیاه و چاکه که ره بۆ هه موو زه مانه کان هه تا ئه و کاته ی خودای گه وره میراتی ئه رز و ئه وانی له سه ریه تی ئه باته وه، وه پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) له زۆر ێک له داهیتان و ئه حوالی چه رخ و دوا ی سه رده می دوا ی خۆی ئاگادارمانی کردۆته وه، وه زیاتر له سه د فه رموده ی لی گێردراوه ته وه سه باهت لییان.

وه نمویه کی گرنگ ده هیئینه وه له سه ر هه موو ئه وانی باسمان کردن، هه تا کوو بگه ین به پله ی یه قین وه پارێزگار بیته بۆ دینی خودا و ئومهت به بیروباوه رپکی ته وار و گه رانه وه بۆ لای خودا و یه ک بانگه واز و ده عوهت بۆ رینگای خودا، تا کوو درۆ هه لئه به سه تریت و ناپاکی نه کریت له به ر خاتری مه صله حهت و دوو پرووی و خۆپه رستی، وه پروون که ره وه و ئاشکرا که ره وه ی

ته مهش فهرموده دی خوی گه وره یه: ((إن الله عنده علم الساعة وينزل الغيث ويعلم ما في الأرحام وما تدري بأي أرض تموت إن الله عليم خبير))^(۱)، واته: (بیگومان هدر خوا خوی ته زانی که ی پوژی قیامت دی و هدر ته وه باران ته بارینی و ته زانی چی له منالدانی نافرته تابه کور یا کچ، کهس نازانی سبهینی چی ته کا و کهس نازانی له کوی ته مرئ، به راستی هدر خوی هه موو شتی ته زانی و ناگای له هه موو شتی که).

له نایه ته شهریفه که دا باس له ههر پینج شته شاردراوه کان کراوه که – تحدیدی – پی کراوه ههروهک پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموویه تی: ((مفتاح الغیب خمس لا یعلمهن إلا الله لا یعلم أحد ما یكون فی غد ولا یعلم أحد ما یكون فی الأرحام ولا تعلم نفس ماذا تکسب غدا وما تدري نفس بأی أرض تموت وما یدري احد متى یجئ المطر))^(۲).

(۱) سورة لقمان: ۳۴.

(۲) ((صحيح البخاري))، كتاب الجمعة – باب لا یدري متى یجئ المطر إلا الله –، ولفظه عند احمد فی ((مسنده)): ((مفتاح الغیب خمس لا یعلمهن إلا الله لا یعلم ما فی الغد إلا الله ولا یعلم نزول الغیث إلا الله ولا یعلم ما فی الأرحام إلا الله ولا یعلم الساعة إلا الله وما تدري نفس ماذا تکسب غدا وما تدري نفس بأی أرض تموت))، كتاب مسند المكثرين من الصحابة – باب مسند عبدالله بن عمر بن الخطاب.

وه فهورمويه تي (صلى الله عليه وسلم): ((أوتيت مفاتيح كل شيء إلا الخمس)) (إن الله عنده علم الساعة وينزل الغيث ويعلم ما في الأرحام وما تدري بأي أرض تموت إن الله عليم خبير))^(١).

(عبدالله ي كوري مه سعورود) ووتى: اوتى نبيكم (صلى الله عليه وسلم) مفاتيح كل شيء غير الخمس ((إن الله عنده علم الساعة))^(٢)، واته كليله كانى هموو شتيك به پيغه مبه ره كه تان دراوه جگه له و پينجه نه بيت ((إن الله عنده علم الساعة)).

وه ته وانهى له م له م رۆژگارانه دا ده بينرېت له زانراوه كانى پزېشكى ده باره ي ناو مندالدانى نافرته تانه وه و زانستى پيش بينيه كانى كاش و ناگادار كړدنه وه ي پيش وه خته وه، ته وا هموو ته وانه روو كړدنه وه يان ده وي:

وه بزانه: بېگومان ته و نايه ته شه ريفه به زمانى قورئانى پيرؤز و به زمانه عه ره بيه په تيه كه ي دابه زيوه كه رون كهره وه يه بو ته م مه سه له شاره وه يه، يه كيك له هو كاره كانى رون كړدنه وه كه برتبه له (براعة الإستهلال) واته داهيتان له ده ست پيكد: ته واته هه واليكي پيش خستراو - خبر مقدم -

(١) ((مسند أحمد)) مسند المكثرين من الصحابة - باب باقي المسند السابق، ورجاله رجال الصحيح، ((المعجم الكبير)) للطبراني (١٢/٣٦٠)، ((مجمع الزوائد)) (٤٧١/٨).

(٢) ((مسند أحمد)) كتاب مسند المكثرين من الصحابة - باب مسند عبدالله بن مسعود، وقال في ((مجمع الزوائد)) (٤٧١/٨) رواه أحمد وأبو يعلى ورجالهما رجال الصحيح.

ی هیټاوه وه (الخبر) سوودی (عموم) ی لئ وهرده گیریت، وه تهوهی غه بیه لهو شته شاراوه وانهدا به شیوه گشتیه که ی عیلم و زانسته که ی تنه لای خودای گه وره بیه - جل وعلا - وه هندیك له وانه یان له شتی شاراوهی تر نه گهر خوی گه وره ویستی له سهر بی تهوا که سانی تریشی لئ فیرده کات، ههروه کوو پیشترباسمان لیوهی کرد.

وه ته گهر لهو پیټنج شته غه بیه کراوانه دانه بیه کیان وه ربگرین که تهویشیان بریتیه له ((الأرحام)) واته مندالذانه کان، ههروه کوو خودای گه وره فه رموویه تی: ((ويعلم ما في الأرحام)) تهوا ((يعلم)) فیعلیکی (مضارع) ه بؤ (حال) و (استقبال) ه، واته فرمانیکی رانه بر دوو بؤ نیستا و داهاتوه وه تهویش بؤ (عموم) ه له زانستی به لاغه دا - وه تنه لای هه ر خوی - جل وعلا - ده زانیت جیگیر کردن - الإقرار - وه دروست کردن - التکوین - وه ژبانی لیک نه پچراوهی چرکه به چرکه هه ر له سه ره تایی بوونی تو و نوتفه بیه وه تا کو کاتی له دایک بوونی، به به لگه ی فه رمووده ی خوی گه وره: ((والله خلقکم من تراب ثم من نطفة ثم جعلکم أزواجا وما تحمل من انثی ولا تضع الا بعلمه وما یعمر من معمر ولا ینقص من عمره الا فی کتاب إن ذلک علی الله یسر))^(۱)، ((ما)): به واتای (الذی) بیه وه سوودی مانای - (الإستغراق) - ته واری هه موو مندالذانه کانی لئ وهرده گیریت له گه ل ته واری ته وانه ی که تیئاندا جیگیر بووه به به لگه ی فه رمووده ی خوی گه وره: ((ومن کل شیء خلقنا زوجین

(۱) سورة فاطر .

لعلکم تذکرون، ففروا الا الله اني لکم منه نذیر مبین))^(۱)، وه خوی گه وره
 فهرموویه تی: ((ونقر فی الأرحام ما نشاء))^(۲)، که بریتیه له هه موو
 مندالدهانه کان - الأرحام - وه هه موو جینگیر بوونه کان - جمیع الأقرار - وه به
 هه موو بر دانان کاری یه که وه - بكل التقدير - بو هه موو زینده وهرانی
 گه ردوون - له (انس)ه کانی و له (جن)ه کانی وه له نازه له کانی و له بالنده و
 دار و پوهه که کانی وه و له به کتیا و قایرؤس و هه موو میث و مه گه زه کان ی وه
 شتانی تری جگه له وانه کهوا زانراون و نه زانراون، وه نه وانه ی بینراون و نه
 بینراون، ههروه که خودای گه وره فهرموویه تی: ((سبحان الذي خلق الأزواج
 كلها مما تنبت الأرض ومن أنفسهم وما لا يعلمون))^(۳).

کهواته: کییه نهو که سه ی عیلمی هه یه بهم (الإعجاز والتحدی) یه
 به هه موو جینگیر کردنه کان - الأقرار - وه ژیانی مانگه کانی و پوژه کانی و
 ساته کانی وه بو هه موو نه وانه ی میییننه له بوونه وهرده؟ جگه له ذاتی (الله)
 - الخالق العظيم - جل جلاله وعم نواله، هه ره که فهرموویه تی - ((الله
 يعلم ما تحمل كل أنثى وما تفيض الأرحام وما تزداد وكل شيء عنده
 بمقدار))^(۴).

(۱) سورة الذاریات: ۴۹ - ۵۰ .

(۲) سورة الحج: ۳۵ .

(۳) سورة یس: ۳۶ .

(۴) سورة الرعد: ۸ .

وه ته مديه تهو غه بيهى كه (تخدى) پي ده كريت، هيچ كهس عيلمى پي نيه نه پيغه مبهريكي نيردراو وه نه فرشته يه كي ريزدار، وه نه دليكي تيلهام پيدراو، وه نه قه له ميكي فيركراو، وه له سهر ته مه (قياس) وه پيوانه بكه سه بارهت به دوره دان و زانست زانين به چوار غه يب كراوه كهى خواى گه وروه ميه ره بان - عز وجل - .

خواى گه وروه ره حم له ئيمه و ئيوهش بكات و ته و فيقى همومومان بدات بو ره زامه ندى خو، ثامين .

وه سه بارهت به زانينى شتيكي كه م ده باره ي - (الأرحام) مندالذانه كان و وه كوو ته وهى له مندالذانى مرؤقيكي مييينه يه ك دايه يان مييينه ي گيان له به ريكي تر، تهو بو (تبعيض) ه واته بو تهو به شه يه كه خواى گه وروه ئيزنى داوه به زانينى، ههروهك فهرموويه تى: ((ولا يحيطون بشيء من علمه الا بما شاء))^(١)، وه فهرمووده ي خواى گه وروه: ((في الأرحام))، ته مه: كوى (رحم) ه، وه له ريزمانى عه ره بيده ته وه قاعيد ه يه كه ته گه ر (لام الجنس) بيته سهر (المفرد) - تاك - تهوا ماناى (العموم) ته دات، وه ته گه ر بيته سهر (الجمع) - كو - تهوا ماناى (النوع) - جوړ -، هه ر وهك خواى گه وروه - الخالق الجليل - جلت عظمت ه - فهرموويه تى: ((هو الذي يصوركم في الأرحام كيف يشاء لا اله الا هو العزيز الحكيم))^(٢)، وه ته مه ش ئيعجازيكي تره، ده ي

(١) سورة البقرة: ٢٥٥ .

(٢) سورة آل عمران: ٦ .

(تحدی) کردن به وانه ده کریت که غیب کراون و تهنه عیلمه که ی لای خوی گه وریه که بریتین له: (الأقرار، والعموم، والإستغراق، والنوع، لكل ما خلق الله في أرحام أنشى المخلوقات كلها، ومن لحضة تكونها الى ولادتها)، واته: جیگیر کردن، وه به گشتی، وه ته واری زانیاری، وه جۆر، بۆ هه موو ته وانه ی خوی گه وریه دروستیانی کردوه له مندالدانی میینه کانی هه موو گیانه وهران، وه له یه کهم چرکه ی دروستبونیانه وه تا کوو کاتی له دایکبونیان .

وه دهره باره ی ثایه تی پیروزی: ((بشيء من علمه))، ته و زاتی حدق — سبحانه —، ئیزنی فهرمووه به ویستی خوی له ریگه ی پیغه مبه رایه تیه وه وه به ره زامه ندی خوی له ریگه ی وهی ئاسمانه وه که پیغه مبه ره که ی (صلی الله علیه وسلم) له یه کیك له (أرحام) — مندالدانه کان — فیر بکات، ههر وهک ئیمامی بوخاری دهیگیریتته وه و ووتی: ((حدثنا بشر بن الحكم حدثنا سفيان بن عيينه أخبرنا إسحاق بن عبدالله بن أبي طلحة أنه سمع أنس بن مالك (رضي الله عنه) يقول اشتكى وابن لأبي طلحة قال فمات وأبو طلحة خارج فلما رأته أمراؤه أنه قد مات هيأت شيئا ونحته في جانب البيت فلما جاء أبو طلحة قال كيف الغلام قالت قد هدأت نفسه وأرجو أن يكون قد استداع وظن أبو طلحة أنها صادقة قال فبات فلما أصبح إغتسل فلما أراد أن يخرج أعلمته أنه قد مات فصلی مع النبي (صلی الله علیه وسلم) ثم أخبر النبي (صلی الله علیه وسلم) بما كان منهما فقال رسول الله (صلی الله علیه وسلم) لعل الله أن

ببارك لكما في ليلتكما قال سفيان فقال رجل من الأنصار فرأيت لهما تسعة
أولاد كلهم قد قرأ القرآن^(۱).

واتای فەرمووده که: ئەنەسی کوری مالیک - خوای لی رازی بیت -
ووتی: مندالیکي ئەبی گەلخە نەخۆش کەوت، ووتی: خیزانە کە ی بینی کە
منالە کە ی وفاتی کرد هەنسا بە ئامادە کردنی شتیك و لەلایە کە ماله کە دا
دووری خستەو و کاتیک باوکی گەلخە گەرایەو ووتی: منالە کە چۆنە،
خیزانە کە ی ووتی: بیدەنگ و ئارام بوتهو و تکام وایە حەسا بیتەو و باوکی
گەلخە وای دەزانی کە خیزانە کە ی راستی لە گەل ووتو، ووتی: شەو نوست و
کاتیک سبەینیی کردو و غوسلی دەرکرد و کاتیک ویستی لە مال دەرچیت
خیزانە کە ی ئاگاداری کردو و بەو ی کە مندالە کە یان و وفاتی کردو و ئەو جا
چوو بو نوێژ کردن لە گەل پیغە مەبەر (صلی الله علیه وسلم) ئەو جا دوای نوێژ
هەوایی دایە پیغە مەبەر (صلی الله علیه وسلم) بەو ی کە لە نیوان خو ی و
خیزانە کە ی روی دا و پیغە مەبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی: ئومیدم
وایە خوای گەورە بەرە کەت بخاتە ناوتانەو ئە شەو کە تان دا، سو فیان ووتی:
پیاویک ئە ئەنصارە کان ووتی: دواتر نو کورم دیت هەر هەموویان قورئانیان
دە خویند.

وہ (الخطیب) دەری هیناوه، وە (أبو نعیم) یش لە کتیبی ((الدلائل))
دا ئە ئیبنو عەباس - خوا لییان رازی بیت - ووتی: (دایکی فەزل کە دە کاتە

(۱) ((صحيح البخاري))، كتاب الجنائز - با من لم يظهر حزنه عند المصيبة .

کچی حارسى هیلالی پیمی ووت: تیپه ږم کرد به لای پیغه مبهردا (صلی الله علیه وسلم) کاتیک له لای (حجر) دابوو فهرمووی: ((انک حامل بغلام)) واته: (تهی داکی فزل تۆ نیرینه یه کت له سکدایه)، و تم چۆن تهی پیغه مبهردی خوا له کاتیکدا ههردوو کۆمه له که سویندیان خواردوو که نزیك خیزانه کانیان نه که ونه وه؟ فهرمووی: ((هو ما أقول لك فإذا وضعته فأتني به)) واته: (ههر تهوه یه که پیستی ده لیم وه ته گهر داتنا و له دایک بوو بومی بهینه)، ووتی: کاتیک دامنا و هینام بۆ لای پیغه مبهرد (صلی الله علیه وسلم) ته و جای بانگی دا به گوی ی راستی دا و قامه تیشی کرد به گوی ی چه پی دا، ته و جا ووتی: ((إذهيي بأبي الخلف)) واته: (ئیستا بارکی جینشینه کان ببهرده)، ووتی: منیش هاتم بۆ لای (العباس) و تاگادارم کرده وه له باسه که وه ته و پیاوکی قۆز و جل و پۆشته ی جوانی له بهر ده کرد ته و جا رۆیشت بۆ لای پیغه مبهرد (صلی الله علیه وسلم) وه کاتیک پیغه مبهردی خوا (صلی الله علیه وسلم) دیتی و هه لسا یه وه بوی و ته و جا نیوچه وانی ماچ کرد و له لای راستیه وه دای نیشانده و فهرمووی: ((هذا عمي فمن شاء فليباه بعمه)) واته: (ته مه مامی منه وه ههر که سیك ده یه وی با شانازی مامی خو یه وه بکات) و تم: تهی پیغه مبهردی خوا هه ندیک قسه کراوه ته و جا ووتی: ((يا عباس لم لا أقول لك هذا وأنت عمي وصنو أبي وبقيت آباء وخير من أخلف بعدي من أهلي))، واته: تهی عه باس بۆچی وات پینه لیم له کاتیکدا تۆ مامی منی و وه برای باوکی تۆم بۆ ماوه ی له باوکم و باپیرانمه وه چاکترین که سی دوا ی خو م جیی هیلم له ته هلی خو م، ته و جا و تم تهی پیغه مبهردی خوا راستی ته و شته چیه

کهوا دایکی فضل خه بهری داومه تی له باره ی تهو کوره مانه وه؟ فهرموی:
(نعم یا عباس اذا كانت سنة خمس وثلاثون ومائة فهي لك ولولدك منهم
السفاح ومنهم المنصور ومنهم المهدي)^(۱)، واته (بلی تهی عه باس ته گهر
سالی ۱۳۵ هات تهوا بو تو و بو کوره کانی تو به له وانه (السفاح) و
(المنصور) و (المهدي) ه .

یان له ریگای (القلب) واته (دل) هوه: وه تهویش بریتیه له
(الإلهام) و (الفتح) له لایهن خوی گه وروه - عز وجل - به ریگهی نین و
ره زامندی و تهو ره حمته ی که ناو هستیت هه تا هه لسانی رژی قیامت، وه
ههر که سینک نینکار و نکولی له (الفتح) بکات تهوا وه که تهوه ی ره حمته ی
خوی بو سهر عالمین راگرتیت.

وه یه کینک لهو نمونانه تهوه ی تیمامی مالیک ریوایه تی کردوه له
عائشیشهی خیزانی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) که وتوویه تی: إن
أبا بكر الصديق كان نعلها جاد عشرين وسقا من ماله بالغابة فلما حضرته
الوفاة قال: ((والله يا نبيه ما من الناس أحد أحب الي غني بعدي منك وأعز
علي فقرا بعدي منك وإني كنت نعلتك جاد عشرين وسقا فلو كنت جددتيه
واحتزتيه كان لك وإنما هو اليوم مال وارث وإنما هما أخواك وأختاك فاقتسموه
علي كتاب الله)).

(۱) (المعجم الأوسط) لأبي سليمان بن أحمد بن أيوب الطبراني: (ت ۳۶۰هـ)

(۱۰۱/۹) (تأريخ دمشق) (۳۵۲/۲۶) .

عائشه ووتی: ټهوجا ووتم ټهی بابه سویند به خوا ټه گهر ټاواو ټاوا
 بووايه ټهوا وازم لیبی دهینا خو هدر ټه سمايه دهی ټهوهی تریان کییه؟ ټهوجا
 ټه بوبه کر ووتی: ((ذو بطن خارجة أراها جاریة))^(۱)، واته (خاوهن سکه -
 حامله) - کچه کهی خارجه وای ده بینم کچ بیت)، وه ههروهها (ابن سعد) له
 کتیبی (الطبقات) دا هیناویه تی: ووتی خوی لی رازی بیت: ((ذات بطن ابنت
 خارجة، قد التقي في روعي أنها جاریة فاستوصي بها خيرا))، فولدت أم كلثوم
 رضي الله تعالى عنها^(۲)، واته خاوهن سکه - (حامله) - کچی خارجه، وا
 خراوت ناو دلّم کهوا کچ بیت دهی وه سیه تم وایه ټاگاداری بن به چاکی، ټهوجا
 (أم كلثوم) له دایک بوو:

وه یان له ریگهی (القلم) وه ټه ویش به شیکه له زانسته کانی گه وره
 زانایانی ټم شه ریعه ته به رزه - علیهم سحائب الرحمت والرضوان - که
 بریتیه له عیلمه کانی شا ریگهی شه ریعه ت، وه له وانه یش زانستی (الجر) یان
 (بیرکاری)، نمونه ی ټه وه ۴=۲X۲ ټهوجا چهند سامپلیک - عینات - ټک له
 هندیک له گیانله به ران وهرده گیریت و له یه کتری ده دریت، و ټه نجم دیته دهر و
 روون ده بیت ټایا منان له ناو مندالدانه که هه یه یان نا، یان به ریگهی ټامیری

(۱) ((موطأ مالك)) لأبي عبد الله مالك بن أنس الأصبحي (ت ۱۷۹) كتاب الأفضیة -
 باب ما لا يجوز من النعل، ((سنن البيهقي الكبرى)) لأبي بكر أحمد بن الحسين
 بن علي بن موسى (ت ۴۵۸) (۶/۱۶۹)، ((شرح معاني الآثار)) لأبي جعفر
 أحمد بن محمد بن سلامة بن عبد الملك بن سلمة الطحاوي (ت ۳۲۱هـ) (۴/۸۸).
 (۲) ((الطبقات الكبرى)) لأبي عبد الله بن محمد بن سعد بن منيع البصري الزهدي (ت
 ۲۳۰هـ) (۳/۱۹۵).

بینینه وه وه کو (سؤنار) و نامیری دیکه، وه تم کارهش زانراو بووه ههر وه کوو خوړ له چیشتهنگاو دا وه ههروه ها له وانه یش که پیشبینی پی ده کریت به ویستی خوا سه بارت به پیشهاته کانی بارودوخی کهش وه کو باران و شته کانی تر.

وهك ئيمامی (البيهقي) دهري هیناوه له (ابن عباس) هوه - خوا لییان رازی بیت - ووتی: هه ور یکنان تووش بوو، نه و جا پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) هاته دهروه بو مان فرمووی: ((ان ملکا موکلا بالسحاب دخل علي آفا فسلم علي وأخبرني انه يسوق السحاب إلى واد باليمن يقال له ضريح)) واته: (فریشته یه کی به هه ور راسپی دراو هاته ژوره وه بولام پیش وه ختیک و سلوی لی کردم و پیی راگه یاندم که وا هه ور یک ده جولینیت به ره و دۆلینک له ولاتی یه مهن پیی ده وتریت (ضريح) نه و جا دواتر قافله یه که هاتن بولامان و پرسیارمان لی کردن ده باره ی هه وره که وه نه و انیش ووتیان له و رۆژه دا باران یان به سه ردا باری بوو^(۱).

وه له کتیبی ((دلائل النبوة)) دا له عبدالرحمن کورپی (غنم) ی نه شعهری ربوایدت کراوه: له و کاته دا که پیغه مبهه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) له مزگه و ته که ی خویدا بوو وه کو مه لی له نه هلی گومان که وا

(۱) ((الأحاديث المختارة)) لأبي عبد الله محمد بن عبد الواحد بن أحمد المقدسي (ت: ۶۴۳هـ) (۱۰/۱۲۷-۱۲۸)، ((مسند أبي عوانة)) للإمام أبي عوانة يعقوب بن إسحاق بن إبراهيم الأسفراييني (ت: ۳۱۶هـ) (۲/۱۲۱).

مونافیق و دوورپه کانون له گه لیدا بوون له و کاته دا هه ورپک په پیدا بوو ووتی: پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) چاوه کانی لیکنه، نه و جا هه روه کو چاری به دواى شتیکدا ده گه را و دواى ده کهوت هه تا کوو ته ماشای هه ندیک له (حجره) و ماله کانی خوئی ده کرد، ووتی: نه و جا پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) هه لسا یه وه و رویش و ته رهنده مایه وه که خواى گه وه ویستی له سهر بوو وه دواتر گه رایه وه و دانیش، وه تیمهش ووتمان ته ی پیغه مبهری خوا تو مان بینى کاریکت کرد پیشتر تو مان نه بینیبو کاری وا بکه ی، فهرمووی: ((إني بينا انا معكم إذ نظرت إلى ملك تدلى من هذه السحابة فأتبعه بصري انظر أين يعمد فإذا هو قد وقع في بعض حجري فقلت إليه فسلم علي ثم قال: إني لم ازل استأذن ربي في لقيك حتى كان هذا اوان اذن لي في ذلك وإني أبشرك يا محمد أنه ليس آدمي أكرم على ربه منك قلت: ومن انت؟ قال: انا ملك السحاب الذي وكل به قلت: فهل امطرتم شيئا من البلدان؟ قال: نعم امطرنا بلد كذا وكذا وبلد كذا وكذا وبلد كذا وكذا وبلد كذا وكذا قلت: فهل امطرتم لنا بشيء؟ أما في شهركم هذا فلا ولكننا قد امرنا أن نمطرکم في شهرکم الداخل فيه ليلة كذا وكذا في كذا وكذا من الشهر))، ووتی نه و جا پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) هه لسا و تیمهش بلا وه مان لیکنه، وه نه و کو مه له دوور ووانه ووتیان: نه و ا محمد حوکی جیا که ره وهی دا وه له نیوان تیوه و خویدا ده ی ته ماشای نه وهی ووتی پیتا بکه ن وه نه گه ر پاست بیت نه و ا نه و پیاهه پیغه مبهریکی نیردرا وه وه نه گه ر پاست نه بوو ده ی نه وهی تیوه ی له سه رین ته وا وه و نه ویش هیچی له وه زیاد نه کردو وه که وا تیوه له سه ری دان،

تهوجا دهرچوون بهرهو پیری قافله کاندو و پرسپاری هیچ کام لهو شوینانه یان نه ده کرد کهوا پیغهمبهر (صلی الله علیه وسلم) باسیانی کردبوو ده بوايه ههوالی تهو یان پی بدرایه که بارانی لی باریوه، ووتی: تهوجا ووتیان: قافله کان پرسپاریان کرد وه کوو چۆن پرسپارمان کرد وه تهویش ههوالی راستی دا، بهلام چاوه روانی تهو شهوه بکهن کهوا به لینی پیدا بوون وه کاتیک تهو شهوه هات کهوا به لینی پی دابوون که تیایدا باران ده باریت تهوا باران باری، و دواتر که سبه یینیان کردهوه کهوتنه ری بولای پیغهمبهری خوا (صلی الله علیه وسلم)، وه ووتیان: به راستی تیمه که سانیکی خاوهن گومان بووین، دهی وه ره به یعه تیکی تازهت له گه لدا نوی بکهینهوه، تهوجا پیغهمبهری (صلی الله علیه وسلم) به یعه تی لی وه رگرتن و ئیسلامه تی خویان چاک کردهوه و به ره کهت خرایه ناویانه وه له ناو تهو مه جلیسه دا^(۱).

وه له ریوایه تی تیمامی (مسلم) وه که سانی تریش: له (زید) ی کوری (خالد) ی (الجهني) ووتی: صلی بنا رسول الله (صلی الله علیه وسلم) صلاة الصبح بالحديبية في اثر السماء كانت من الليل فلما انصرف أقبل على الناس فقال: ((هل تدرّون ماذا قال ربكم؟)) قالوا: الله ورسوله أعلم قال: ((قال: أصبح من عبادي مؤمن بي وكافر فاما من قال مطرنا بفضل الله

(۱) ((دلائل النبوة)) لإسماعيل بن محمد بن الفضل التيمي الأصبهاني (ت: ۵۳۵هـ)

ورحمته فذلک مؤمن بی کافر بالکوکب و أما من قال مطرنا بنوء کذا و کذا فذلک کافر بی مؤمن بالکوکب))^(۱).

واته ی فدرمووده که: (پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) نویژی سبه نیی ی کرد له حده بییه له دوا ی باران بارینیک که شه و باریبوو وه کاتیک له نویژه که ی بووه و پرووی کرده خه لکی و نه و جا فدرمووی: ((تایا ده زانن خوی تیوه چی فدرمووه؟)) وتیان خوا و پیغه مبهری خوا زانانن، ووتی: ((فدرمووی: بدهنده کام هندیکیان باوه ردار بوونه پیم وه هندیکیان بی باوه ر بوونه، نه و جا نه وه ی وتوویه تی به فزل و ره حمه تی خواوه بارانمان بۆ باریوه نه و باوه ری به من هیناوه و باوه ری به (کوکب) نه هیناوه، وه نه وه ی وتوویه تی بارانمان بۆ باریوه به لار بوونه وه ی نه ستیره یه که بده ره و رۆژتاوا – نوء کذا و کذا – نه و باوه ری به من و باوه ریان به (الکوکب) هدی ه)).

وه (الجمع بین الأدلّة) – کوژدنه وه و سازاندن له نیوان به لگه کان – ده ی بزانه: بیگومان (تعارض الأدلّة) له گرنگترین نه حکامی شه رعیه له (أصول الفقه الاسلامی) دا وه نه م باس و مهسه له یه و ته علیم و فیترکردن به ویست و توانای خواوه ده بیته – جل و علا – وه جیاوازی نیه وه کوو یه که نه گهر به واسیته بیته یان به بی واسیته، ده ی نه وه (علم عطائی مکتب) – زانینیکی به خشیترای ده ستکه وتووه – به ویست و فزل و ره حمه تی خواوه بۆ هندیک له بدهنده کانی ههر وه کوو (الوحی) وه (القلب) وه (القلم) – وه بده ی تیمه وا

(۱) ((صحيح مسلم)) كتاب الإيمان – باب بیان كفر من قال مطرنا بالنوع.

خه ریکې باس کردنښ لیبانه وه که ئه ویش (القلم) ه، وه خوی گه وره
 فهرموویه تی: ((علم بالقلم، علم الانسان ما لم يعلم))، وه خوی گه وره
 فهرموویه تی ((والله خلقكم وما تعلمون))^(۱)، وه پیغه مبه ر (صلی الله علیه
 وسلم) فهرموویه تی: ((إن الله يصنع كل صانع وصنعتة))^(۲).

وه به رپښگه ی ئه م به لگه و نیشانانه گه وره یه ی که له ده قه کانی
 شه ریه ته وه که له قورثانی پیرۆز و سونه تی پاک و شه ریفه وه وه رگپراوه، وه
 به وه ی (أستنبط) هه لیبانه وه به (القلب) وه به (القلم)، به زانښ و
 زانسته وه، به به لگه ی فهرمووده ی خوی گه وره: ((ولو رده الی الرسول والی
 اولی الامر منهم لعلمه الذین یستنبطونه منهم ولولا فضل الله علیکم
 ورحمته لاتبعتم الشیطان الا قلیلا))^(۳).

ده ی نه وانن که نه هلی عیلم و فیه و ئیجته هاد، هه ر وه کوو خوی
 گه وره فهرموویه تی: ((وما یعلم تأویله الا الله والراسخون فی العلم یقولون
 آمننا به کل من عند ربنا وما یذکر الا أولو الأبواب))^(۴)، ((وما یعلم تأویله
 الا الله))، واته: به ته وای زانسته کان و غه یبه شاراوه کان له پیش
 په یدابوونیان و له پاش په یدابوونیان، (والراسخون فی العلم) ته و خوی گه وره
 به توانایی و ره حه ته ی خوی ناگاداریان ده کات له عیلمی غه یبه کان وه له

(۱) سورة الصافات: ۹۶ .

(۲) ((خلق أفعال العباد)) للإمام البخاري، (ص ۴۶) .

(۳) سورة النساء: ۸۳ .

(۴) سورة آل عمران: ۷ .

نهینى زانسته شاراوه كان - له (الحکم) وه له (المتشابه) به ئيزن و ته و فيقى
خوى - جل و علا - ، به شيوه (يقين) وه بو ته وهى بيته رحمت بو ته م
تومته ره حم لى كراهه .

وه ته مهش كه ميك بوو له زوريك، وه جگه له مانه يش ريسا و بنه ماي
زور هه يه كه له م په پامه موباره كه دا باس كراون به ته و فيقى خوى گه و ره كه
(الرحمن) و (الرحيم) ه - .

وه ته وه مان ئيسپات كرووه كه بى گومان ته م تاينه خوى: تاينى
كامل و دواين تاينه وه خوى ته من و ته مان و نارامى و (انس) و (بقاء) ه
هه تاكوو له گه ل خودادا بژيت به دينى خوا به عيلم و مه عريفه ته وه، به ته دهب
و حوب و خو شه ويستى، به غيرت وه به گوپرايه لى و ملكه چ بوون بو
فه رمانه كانى خوا تاكوو مايهى ته وهى خوا ره حم به دلته كامان بكات و منته
بارمان بكات به ره زامه ندى خوى - جل جلاله و عم نواله - له و كه سانه بين
هه نگاوه لگر بين به ره و - مقام المعرفة الربانية - پايه و مه قامى ناسينى
په روهر دگاران و خومان ده ست جيگير و قايم بكهين به تايه تى ((كونوا ربنيين
بما كنتم تعلمون الكتب وبما كنتم تدرسون))^(۱) .

وه به ته هلى خو شه ويستى خوايى ده ليم:

جناحك ذكرك في الفؤاد معالم

(۱) سورة آل عمران: ۷۹ .

ومعاني حبك للجنان حنان

ووداد حبك للجنان محاسن

تبقى وحبك للنعيم جنان

اللهم أعنا على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك، اللهم أصلح لي ديني الذي هو عصمة أمري، وأصلح لي دنياي التي معاشي، وأصلح لي آخرتي التي فيها معادي، واجعل الحياة زيادة لي في كل خير، واجعل الموت راحة لي من كل شر .

اللهم إنا نسألك من خير ما سألك منه نبيك محمد (صلى الله عليه وسلم) ونعوذ بك من ما استعاذ منه نبيك محمد (صلى الله عليه وسلم) وأنت المستعان، وعليك البلاغ، ولا حل ولا قوة الا بالله.

اللهم ارحم هذه الأمة المرحومة عفوا ومغفرة، حفظ ونصرا، رحمة وتوفيقا وفتحا .

((ربنا أفرغ علينا صبرا وثبت أقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين))^(١)، آمين آمين يا مولانا يارب العالمين .

(١) سورة البقرة: ٢٥٠ .

سبحانک اللہم وبحمک أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرك وأتوب إليه
(سبحان ربك رب العزة عما يصفون، وسلام على المرسلين، والحمد لله رب
العالمين))^(۱) .

خزمہ تکارى دین و تومہ تی نیسلام

الشَّيْخُ الشَّرِيفُ الشَّيْخُ عَبَّاسُ السَّيِّدُ فَاضِلُ السَّيِّدِ عَلِيٍّ
الْحَسَنِيِّ النَّقِشْبَنِيِّ

(۱) سورة الصافات: ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ .